

RIGÓ BALÁZS

Strausz Péter: *Kamarák a két világ-háború közötti Magyarországon**

Manapság, amikor a magyar és az európai közvélemény is fokozott érdeklődéssel fordul a civil szféra kezdeményezései felé, egyre nyilvánvalóbb igény mutatkozik olyan elemző-értelmező művekre, amelyek feltárják az ilyen jellegű szervezetek működésének hátterét. Különösen igaz ez a szakmai állásfoglalásaikkal, társadalmi szerepvállalásukkal közéleti szerepre törő kamarai autonómiák esetén, melyek történetének feltárással még adós a hazai történettudomány.

Strausz Péter 2003 óta részese az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történettudományok Doktori Iskola keretében, Gergely Jenő vezetésével kezdett kutatásnak, amely e mulasztást pótolni igyekszik, és több, nemrégiben napvilágot látott mű közreadásában vállalt szerepet társszerzőként. A két világháború között Magyarországon működött kamarákról szóló könyvében arra vállalkozott, hogy áttekintést nyújtson az 1920–1944/45 közötti kamarai autonómiák szervezetéről és tevékenységéről, vizsgálatainak középpontjába önkormányzatiságukat állítva.

A könyv hat nagyobb fejezetből áll, melyek közül szerkezeti-tartalmi szempontból a legterjedelmesebb (70 oldal) harmadik (*A kamarai struktúrák felépítése a két világháború közötti Magyarországon*) tölt be központi szerepet. A szerző egyik fő célja az volt, hogy – túllépve a korábban jellemző, hivaltörténeti szempontú megközelítésen – struktúrájuk, érdekérvényesítő tevékenységük bemutatásán keresztül elhelyezze a kamarákat a két világháború közötti Magyarország társadalmának szövetében. Az első fejezetben részletes, kritikai megjegyzéseket és bőséges historiográfiai tényanyagot felvonultató ismertetést olvashatunk a téma levéltári forrásairól és irodalmáról. A kutatásokat leginkább a kamarák iratanyá-

* L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2008. 202 p.

gának nagy mennyisége és szétszórtsága, illetve a rendelkezésre álló szakirodalom szűkös volta hátráltatta. Ezért a szerző néhány érdekképviselőt kiemelt a többi közül, valamint kénytelen volt az egyes kamarák által magukról összeállított, nem kifejezetten tudományos igényű műveket is felhasználni. A szerző érdeme, hogy az átgondolt szelekciónak, illetve a forráskritika megfelelő alkalmazásának köszönhetően ezek a problémák végül sokkal inkább munka javára váltak, mintsem hátrányára.

A második fejezetben felvázolja az európai és magyarországi kamarák kialakulásának körülményeit, illetve történetüket az általa vizsgált időszakig. Nemzetközi áttekintésében felhívja a figyelmet az európai kamarai autonómiák két fő típusa, az angolszász és a kontinentális modell alapján szerveződő szakmai-gazdasági önkormányzatok közötti különbségekre, részletesebben ismertetve a hazai kamarák létrejötté szempontjából nagyobb jelentőségű kontinentális érdekképviselőket. Utóbbi csoporton belül külön foglalkozik az ausztriai kamarai intézményrendszerrel, minthogy az az Osztrák–Magyar Monarchia által meghatározott történeti-politikai keretekből következőleg kiindulópontul szolgált a magyarországi kamarai szervezet felállításakor. A vizsgált rész második felében a Magyarországon a 19. században életre hívott autonómiaszervezetek, a kereskedelmi és iparkamarák, valamint az ügyvédi és a közjegyzői érdekképviselők 1850–1918 közötti történetének rövid ismertetésére kerül sor.

A kötet gerincét alkotó harmadik fejezet két nagyobb egységre tagolódik; az elsőben a gazdasági (kereskedelmi és iparkamarák, mezőgazdasági kamarák), a másodikban a szakmai önkormányzatok (ügyvédi, közjegyzői, orvosi, sajtó-, szín- és filmművészeti és a Budapesti Mérnöki Kamara) kaptak helyet. A szerző – különbséget téve a „rég” (még a dualizmus időszakában létrejött) és „új” (a két világháború között alakított) szervezetek között (51.) – az egyes érdekképviselők létrehozásának legfontosabb momentumait, illetve az általa citált jogi dokumentumok (törvények, rendeletek, ügyrendek) elemzésén keresztül a működésüket meghatározó törvényi-jogi kereteket tárja az olvasó elé. Mindezt összeköti a kamarák szervezetében bekövetkező változások és a velük kapcsolatos politikai szándékok bemutatásával, majd mindezzel összefüggésben értékeli autonómiájuk lehetőségeit. Jelentőségéből adódóan külön említést érdemel, hogy a fejezet végén – bár bevallotta maga sem minden esetben következetes e tekintetben (121. 380. l.) – a *nem gazdasági* érdekképviselőkkel kapcsolatosan a magyar történettudományban kialakult fogalmi zavar tisztázására vállalkozik. Noha erre vonatkozóan, már csak a magyar kamarai struktúráknak a műben is többször kiemelt sokszínűsége

miatt sem lehetséges üdvözítő egyetlen, általános érvényű definíció bevezetése, mindenképpen hasznos lenne egy, a tudományos diskurzusban egységesen használható meghatározás kialakítása. Strausz Péter meggyőzően érvel amellett, hogy erre, valamint az általa vizsgált organizációknak a hivatásrendi szervezetektől és korporációktól való elkülönítésére a *szakmai kamaralérdekképviselő* szóösszetétel a legalkalmasabb.

A továbbiakban a munka túllép a kamarai struktúrák működési mechanizmusainak bemutatásán. A negyedik és ötödik fejezetben a szerző – bár a fentiekben már említett okok miatt nem vállalkozik teljes körű kép megalkotására – arra tesz kísérletet, hogy néhány fontosabb kérdés és jelentősebb szervezet tevékenységének elemzése révén kijelölje a kamaráknak az általuk képviseltek körében és az őket körülvevő tágabb gazdaságtársadalmi közegben elfoglalt pozícióját. E törekvés jegyében a negyedik részben mint az érdekérvényesítő képességüket nagyban meghatározó tényezőt, elemzi az érdekképviselőket a tagságukhoz, az állami és helyi szintű közigazgatási és egyéb érdekképviselői-érdekvédelmi szervezetekhez fűződő viszonyt, végül röviden kitér a parlament felsőházában folytatott tevékenységükre. Az ötödik fejezetben a kamarai munka újabb aspektusát helyezi előtérbe azzal, hogy néhány példa segítségével felidézi a tájékoztatás, az oktatás és a tudományos élet nivójának emelése érdekében tett erőfeszítéseiket, és felhívja a figyelmet önálló vállalkozásaikra, melyeket mai kifejezéssel élve „civil kezdeményezéseknek” nevez. (152.)

A hatodik fejezetben szereplő rövid kitekintésből megtudhatjuk, milyen, főként politikai-ideológiai megfontolások által vezérelt döntések vezettek oda, hogy 1944/45 után rendeletek útján autonómiájukat felszámolva, központilag irányított, a hatalom érdekeit kiszolgáló, azokat a társadalom felé közvetítő szervezetekké alakítsák vagy egyenesen megszüntessék a könyvben bemutatott gazdasági és szakmai önkormányzatokat. A kötetet angol és német nyelvű összefoglaló zárja.

Noha a munka alapjában átfogó és alapos, a hagyományos megközelítéseken túlmenő képet ad a kamarai intézményekről, meg kell említeni néhány hiányosságát is. Nem jár el például megfelelően az egyes kamarák bemutatására szánt részek arányainak kialakításakor, és bár műve elején ígéri, hogy túllép a hivaltörténeti perspektíván, olykor túlságosan is előtérbe helyezi a strukturális szempontokat. Ennek tudható be, hogy a bevezetőben megfogalmazottak alapján az általunk vártnál kisebb hangsúly kerül a kamarák érdekvédelmi tevékenységének demonstrálására, különösen ami a felsőházban végzett munkájuk tárgyalását illeti. A *Kamarák a két világháború közötti Magyarországon* hiányosságai

azonban meglátásunk szerint többségükben betudhatók annak, hogy egy hosszabb kutatási folyamat elsőként elkészült darabjáról van szó, ami feltételezi, hogy a jövőben lehetőség nyílik az általunk jelzett hibák korrigálására, a mű által felvetett kérdések továbbgondolására.

Ahogy arra a recenzió elején már utaltunk, eddig kevés tudományos figyelem irányult a kamarákra. Ennek megfelelően Strausz Péter írása hiánypótló mű, amely az 1920 és 1944/45 között működő kamarai autonómiák szervezeti felépítésének bemutatásával mintegy felütésül szolgál tevékenységük későbbi, részletesebb vizsgálatához. A munka jelentősége abban áll, hogy az érdekképviseltek feladatainak és jogosítványainak ismertetésével hozzájárulhat nemcsak a korabeli, de a napjainkban működő ilyen jellegű szervezetek körül a szélesebb közvélemény és a hazai történettudomány részéről jelentkező bizonytalanság csökkentéséhez, lehetőséget teremtve ezzel a korábbinál szélesebb körű szakmai diskurzusra a témában.